

Zahraničná a bezpečnostná politika vo volebných programoch strán

Pri porovnávaní programov politických strán boli definované témy, ktoré sú dlhodobo najrelevantnejšie pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku SR, a zároveň ktoré umožňujú identifikovať špecifické priority jednotlivých strán. K týmto témam patria regionálna spolupráca a V4, Európska únia, NATO a bezpečnostná politika, Východná Európa, vrátane vzťahov k Rusku a Ukrajine (táto otázka bola často určujúca) a bezpečnostná a obranná politika. Najprv bolo analyzované, aký priestor sa danej problematike venuje v rámci celkového programu, respektíve kde sa zahraničná a bezpečnostná politika nachádzajú v hierarchii prioritných tém. Na jednej strane len samotný rozsah nie je úplne presný indikátor dôležitosti, keďže je teoreticky možné aj na obmedzenom počte strán napísať konkrétne a silné priority, kým aj na viacerých stranách len všeobecné a nič nehovoriace frázy. Vo väčšine prípadov sa však tento princíp ukázal ako celkom relevantný.

Najväčší priestor zahraničnej a bezpečnostnej politike venovali KDH, Most-Híd a SaS (v tomto prípade boli bezpečnostná a obranná politika silnejšie ako zahraničná). Väčšinou tieto strany boli aj najkonkrétnejšie a pokrývali najviac tém. Menej priestoru venoval týmto témam Sieť, v porovnaní s prvou skupinou (napríklad chýba Ukrajina, Rusko, minimálny priestor NATO, európskym témam viac rozpísané, s dôrazom na hospodárske témy), hoci na ich kandidátke majú jedného z najlepších odborníkov na Európsku úniu na Slovensku, Vladimíra Bilčíka. Zahraničná a bezpečnostná politika sú poddimenzované v prípade SMK a SNS, takmer úplne absentujú v programoch Oľano (jediný bod o bezpečnosti z aj tak stručného programu, a zahraničnej politike nič), v prípade Smeru absentuje zase program ako taký.

Prekvapivo regionálna spolupráca nie je veľmi prezentovanou témou v programoch. Najviac sa jej venuje Most-Híd, kde sa charakterizuje ako „najbližšia úroveň zahraničnej politiky“ a zdôrazňuje sa podpora harmonizácie politík V4 v súvislosti s ukrajinskou krízou, NATO, EU a energetickej bezpečnosti, ako aj multiplikátor vplyvu stredoeurópskych štátov. Most-Híd odsudzuje sa akýkoľvek krok ktorý by narušil spoluprácu zahraničnej a bezpečnostnej politiky V4, ako aj spochybnenie podpory členstva Ukrajiny v NATO a EU – čím sa najjednoznačnejšie vyhraňuje voči stanoviskám, ktoré prezentoval premiér Fico.

Zdôrazňujú sa špeciálne vzťahy s Poľskom – podobné stanovisko bolo možné identifikovať v stanoviskách Siete, hoci v programe sa to neobjavilo. Ďalšou entitou, ktorá sa regiónu hlbšie venuje je KDH. Program hnutia nie je veľmi špecifický, jedine Maďarsku sa venuje v prekvapivo konfrontačnom štýle, typu „Nemennosť našich hraníc zostáva východiskom našej zahraničnej politiky voči nášmu južnému susedovi“ či „neštrpení zasahovania do suverenity SR“. SMK považuje V4 za základ regionálnej spolupráce a podporuje rozšírenie spolupráce.

Najviac sa Východnej Európe venujú KDH, Most-Híd a čiastočne SMK a SNS. KDH striktne odmieta „porušovanie medzinárodného práva a územnej celistvosti“ Ukrajiny zo strany Ruska, zároveň podporuje proces pridruženia Ukrajiny k EU, a tiež vyzýva na realizáciu reforiem u nášho východného suseda, predovšetkým čo sa týka korupcie a vplyvu oligarchov. Most-Híd zo všetkých strán najviac využil túto tému na seba-identifikáciu v zahraničnej a bezpečnostnej politike. K základným bodom patria nedeliteľnosť bezpečnosti Ukrajiny a Európy, ako aj deklarácia že základným strategickým záujmom je, aby bol Kyjev v tých istých integračných štruktúrach ako SR – znamená to najjednoduchšiu podporu integračných snáh Ukrajiny do EU a NATO spomedzi politických strán. Dôležitá je aj charakteristika Ruska ako strategického konkurenta, čo sa dá tiež identifikovať jedine v tomto prípade. SMK podporuje členstvo Ukrajiny do EU, hoci považuje to za reálne len dlhodobo, kým členstvo v NATO nepovažuje za reálne. SNS túto tému tiež využil na prezentáciu vyhraneneného názoru, konkrétne na podporu slovanskej vzájomnosti (o tom sa nepíše, čo na panslavizmus hovorí druhý a tretí najväčší slovanský štát, Ukrajina a Poľsko). Európska únia je téma, ku ktorej sa prirodzene vyjadrujú de facto všetky politické stany a hnutia. KDH, Most-Híd, SIEŤ patria k najviac proeurópskym, SaS je najkritickejšia, SNS zdôrazňuje najviac primát „národných štátov“, kým SMK sa venuje nadpriemerne ochrane menších na celoeurópskej úrovni. Sieť sa už krátkodobom horizonte venuje potreba znovu vybudovania zahraničnopolitického konsenzu – prvok politického konsenzu sa objavuje v prípade tejto strany aj v súvislosti s obranou a bezpečnosťou – a úspešnému zvládnutiu predsedníctva v EU, podobne ako Most-Híd a KDH (druhá polovica 2016, čiže nová vláda bude mať pred sebou niekoľko mesiacov po svojom vzniku jednu z najväčších zahranično-politických výziev celého volebného obdobia). Za strategický cieľ Sieť považuje približovanie sa k hospodárskemu jadru integrácie, a k hospodárskej dimenzii sa vyjadruje aj pri presadzovaní efektívnejšej hospodárskej diplomacie. Sieť má zo všetkých entít najviac európske politiky zamerané na hospodárske témy.

Špecifickým znakom programu KDH je zdôrazňovanie kultúrnej a náboženskej identity Európy, mierne konfrontačne pôsobí deklarácia, že "Z dlhodobého hľadiska to, čo rozhodne o vývoji a formách spolužitia s islamom, bude práve autentická sila kresťanskej kultúrnej identity Európy". – nie kvôli presadzovaniu kresťanstva, to je štandardnou súčasťou programov kresťanskodemokratických strán, ale kvôli definovaniu európskej identity exkluzívne, voči niekomu, nie inkluzívne.

Jednoznačným vymedzením sa voči súčasnej vláde je názor, že „žaloba voči EÚ pre migračné kvóty je politikárčenie vlády R. Fica a oslabuje vnútornú dôveru a pozíciu Slovenska.“ Dôležitým prvkom je podpora integračných snáh všetkých štátov západného Balkánu, kým Turecku hnutie – v súlade s postojmi nemeckých kresťanských demokratov, či francúzskej pravice – ponúka „privilegizované partnerstvo“. V „európskej kapitole“ KDH venuje nepomerne veľa priestoru migrácii, v súlade so súčasnou predvolebnou vlnou. Masívnu migráciu považujú za jednu z najvážnejších výziev pre súčasnú Európu –zdôrazňujú sa veľmi striktné kritériá prijatia utečencov, vrátane osvojenia slovenčiny a rešpektovanie slovenských tradícií a kultúry, schopnosť sa oživiť, nevytvárať getá a uzavretých komunit. Podobne ako KDH, aj Most-Híd podporuje rozšírenie EU, avšak na rozdiel od kresťanských demokratov, okrem západného Balkánu zahŕňajú aj Ukrajinu, Moldavsko a Gruzínsko (podobne ako v prípade NATO). Základným strategickým cieľom je posunúť Slovensko „z periferie do centra“, čo znamená podporu najdôležitejších európskych politík a rozširovania. K Turecku je Most-Híd tiež zdržanlivý: neodmieta členstvo Ankary, ale hovorí, že v súčasnosti nespĺňa viacero kľúčových podmienok.

SaS sa k EU stavia podstatne kritickejšie, zdôrazňuje návrat k „pôvodným hodnotám“, s konštatovaním, že „pôvodné hodnoty EU sa vytrácajú a do popredia sa dostáva byrokracia“. Vyzýva na elimináciu zbytočnej regulácie, ako aj na zabezpečenie vynútiteľnosti práva voči veľkým štátom ako Nemecko a Francúzsko. Varuje pred zneužívaním Európskej centrálnej banky, nešpecifikuje ako, a Euroval nazýva „morálnym hazardom“. Pre SMK neexistuje lepšia alternatíva ako EU, strana preferuje zachovanie súčasného stavu čo sa týka kompetencií členských štátov a uplatňovanie princípy subsidiarity. Špecificky kladie veľký dôraz na ochranu práv národnostných menšín v rámci EU.

SNS kladie dôraz na suverenitu národných štátov a bez špecifikácie inštitúcie, resp. záväzku hovorí, že pri rešpektovaní medzinárodných záväzkov SR pokiaľ „niektorý z týchto záväzkov poškodzuje národné alebo štátne záujmy Slovenskej republiky, podporíme všetkými dostupnými prostriedkami legálny zánik takéhoto záväzku, alebo nepristúpenie k takémuto záväzku zo strany Slovenskej republiky“. Čo sa týka postojov k NATO, transatlantickým vzťahom a európskej bezpečnosti, väčšina strán a hnutí považuje ich za základný garant bezpečnosti SR a Európy: KDH, SaS, Most-Híd a SMK.

Sieť sa v programových dokumentoch k tomu nevyjadruje, avšak na základ dlhodobých postojov strany, ako aj expertné názory jej predstaviteľov, sa dá predpokladať, že tento názor zdieľa. Jedine Komunistická strana je za odvolanie účasti „vojakov SR“ z misií NATO a za postupný odchod z organizácie. Tento postoj z nich robí nekompatibilných partnerov s ostatnými stranami, styčné body sa dajú nájsť jedine so SNS, hoci ani táto strana explicitne odchod z NATO nedeclaruje (k NATO sa de facto nevyjadruje vôbec).

KDH ako jediná strana vyjadrila otvorenú podporu Transatlantickému obchodnému a investičnému partnerstvu (TTIP), hoci žiadne iná strana to neodmieta (až na predsedu „Eurovýboru“ Národnej rady, nominantovi Smeru). Most-Híd sa ako jediná strana vyjadruje explicitnú podporu silnej aliančnej, vrátane americkej prítomnosti v strednej Európe, prípadne aj na Slovensku. Strana ako jediná tiež podporuje rozšírenie Aliancie okrem západného Balkánu aj o Ukrajinu a Gruzínsko. SaS rozširovanie tiež podporuje, ale bez explicitného vymenovaniu konkrétnych krajín, kým KDH sa zameriava výlučne na západný Balkán, pre SMK je členstvo Ukrajiny nereálne, ale podporujú vstup Čiernej Hory, Bosny-Hercegoviny a Macedónska.

Čo sa týka ľudských práv v zahraničnej politike, objavujú sa u KDH (Bielorusko, Kuba) a Most-Híd (jeden z dvoch pilierov zahraničnej politiky a poskytovanie našich skúseností).

V prípade Ozbrojených síl a bezpečnosti, väčšina podporuje „konceptnú, systémovú a transparentnú modernizáciu“. Bez dostatočných zdrojov však modernizácia OS SR nie je možná, preto je dôležité ako sa jednotlivé strany stavajú k rozpočtu. KDH hovorí o navýšení obranného rozpočtu na 2% HDP, avšak v horizonte 2025, Most-Híd má krátkodobejšie ciele v podobe 1,6% do 2020, Sieť hovorí o zastavení poklesu výdavkov na obranu do dvoch rokov, následne zabezpečí ich nárast v súlade s hospodárskym rastom a do roku 2020 zabezpečí podiel v súlade s medzinárodnými záväzkami (nešpecifikované, či má sa na mysli záväzok prijatý vo Walese, 1,6% do 2020, alebo všeobecný politický záväzok na úrovni 2%), Oľano –jediná vec, čo hnutie o zahraničnej politike či o obrane napísalo – hovorí o výraznom navýšení rozpočtu na bezpečnosť (aj keď nie je jasné, či ide o Ozbrojené sily, lebo to dávajú do kontextu s ochranou Schengenskej hranice), SNS tiež podporuje navýšenie rozpočtu. Sieť, Most-Híd a KDH tiež presadzujú vyčleniť 2% obranného rozpočtu na modernizáciu, Sieť tiež hovorí konkrétne o potrebe modernizovať prioritne pozemné sily, podobne ako Sas, ktorá zdôrazňuje aj modernizáciu organických jednotiek. SaS a Most-Híd zdôrazňujú zrušenie technologickej závislosti od Ruska. Sas presadzuje zlúčenie letiek MOSR a Ministerstva vnútra, ako aj o transparentnosť spravodajských služieb (tiež KDH) a vytvorení aktívnych záloh, o reforme veliteľstiev a redukcii existujúcej a nepotrebnéj infraštruktúry (rekreácia, výcvikové priestory). Dá sa povedať, že program SaS je najdetailnejší v oblasti vojenského kontextu.

Sieť má za ambíciu v priebehu 100 dní dosiahnuť konsenzus politických strán v základných otázkach bezpečnosti a tiež vypracovať novú Obrannú stratégiu – oba ciele sú diskutabilné, prvý kvôli politickému kontextu, v prípade druhého je koncepčne zlé aktualizovať najprv Obrannú stratégiu a až potom Bezpečnostnú, čo je cieľom Siete do 2 rokov. V prípade programu Siete je vojenský element dominantný nad širšou bezpečnosťou. Na koncepčnej úrovni SaS a Most-Híd podporujú vypracovanie novej Bezpečnostnej stratégie, Sas hovorí aj o aktualizácii „legislatívnych predpisov“. Špecifickú kategóriu tvorí SNS, ktorá hovorí o „zabezpečení plnej obranyschopnosti“ SR, čo je v súčasných podmienkach nonsense – žiadny štát na svete to nedokáže, vrátane tých najsilnejších, preto vznikajú aliancie. Ako jediná strana tiež presadzuje zvýšenie „veľmi nízkeho početného stavu Ozbrojených síl“, ako aj o zavedení brannej výchovy do škôl.

Čo sa týka kompatibility programov, vo všeobecnosti sa dá povedať, že „mainstreamové“ strany sú kompatibilné: Sieť, Most-Híd, KHD, SaS, so svojimi špecifikami, ako napríklad pomerne kritické postoje SaS v európske agende, či najviac proatlantický program Most-Híd. SMK má špecifické priority, nie sú však v konflikte s väčšinou ďalších programov. Za nekompatibilné je možné považovať programy KSS – vystúpenie z NATO – či SNS. Z pohľadu prípadnej koalícnej spolupráce po voľbách je absolútne dôležité akú politickú váhu prisúdia samotné strany svojim programom, konkrétne otázkam zahraničnej a bezpečnostnej politiky, či pre nich budú mať tieto otázky takú váhu, že to bude znamenať prekážku vytvorenia politických spojeníctiev.